

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Президент державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут»

Ксенія СЕМЕНОВА

прав 2026 року

ВИСНОВОК

Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут» (далі – КАІ) про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кравцова Андрія Олександровича на тему: «Транснаціональний фактор розвитку глобального ринку інформаційних технологій», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

Витяг

із протоколу № 11 засідання
кафедри міжнародних економічних відносин КАІ
від 14 травня 2026 року

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники кафедри міжнародних економічних відносин:

Побоченко Л. М., к.е.н., доцент, зав. кафедри;
Грушинська Н. М., д.е.н., професор, професор кафедри;
Висоцька М. П., д.е.н., доцент, професор кафедри;
Корж М. В., д.е.н., професор, професор кафедри;
Мандра В. В., д.е.н., професор кафедри;
Мандра Н. Г., к.е.н., доцент кафедри;
Набок І. І., к.е.н., доцент, професор кафедри;
Панікар Г. Ю., к.е.н., доцент, доцент кафедри;
Пічкурова З. В., к.е.н., доцент, доцент кафедри;
Плотніков О. В., д.е.н., професор, професор кафедри;
Прокоп'єва А. А., к.е.н., доцент, доцент кафедри;
Романчукевич В. В., д.е.н., професор кафедри;
Румянцев А. П., д.е.н., професор, професор кафедри;
Сайчук В.С., к.геогр.н., доцент, докторант кафедри;
Сидоренко К. В., к.е.н., доцент, доцент кафедри;
Татаренко Н. О., к.е.н., професор, професор кафедри.

Щермет О. В., асист. викладача кафедри.

Аспіранти кафедри: Гаврилко О.С., Горобець О.В., Кисіль В. А., Людовик Д. Д., Миронченко Д.Д., Мислік А.А., Никоненко В.О., Підуст О.Ю., Шаховець А.О., Шевченко М.Р.

Серед присутніх 7 докторів економічних наук, 8 кандидатів економічних наук, 1 кандидат географічних наук та 1 асистент викладача.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспірантки кафедри міжнародних економічних відносин Кравцова Андрія Олександровича на тему «Транснаціональний фактор розвитку глобального ринку інформаційних технологій», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Науковий керівник – к.е.н., доцент, професор кафедри міжнародних економічних відносин Факультету права та міжнародних відносин КАІ Набок Інна Іванівна.

Дисертація виконувалась на кафедрі міжнародних економічних відносин Факультету права та міжнародних відносин КАІ. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Факультету міжнародних відносин НАУ (протокол № 7 від 25 жовтня 2022 року).

Виступили:

Здобувач Кравцов Андрій Олександрович представив презентацію за основними положеннями дисертації «Транснаціональний фактор розвитку глобального ринку інформаційних технологій», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Аспірант Кравцов Андрій Олександрович виклав основні положення своєї презентації, акцентуючи увагу на актуальності теми дослідження, предметі, об'єкті, завданнях, науковій новизні та результатах отриманого дослідження.

Після закінчення презентації Кравцов А.О. присутніми на захисті фахівцями були поставлені наступні запитання:

Запитання до здобувача:

1. Румянцев А.П., д.е.н., професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин КАІ.

Запитання: У науковій новизні Ви зазначаєте: концептуалізовано «транснаціональний фактор» як ключовий детермінант розвитку глобального ринку інформаційних технологій. А в чому саме полягає Ваша концептуалізація?

Відповідь: Дякую за запитання! Вона полягає в тому, що транснаціональний фактор ми розглядаємо не лише як економічний, а як системний детермінант, що визначає цифрову суб'єктність держави та її

позицію в глобальних ланцюгах вартості. Раніше присутність ТНК на ринку ІТ розглядалася переважно як статистичний показник: скільки інвестицій зайшло, скільки робочих місць створено. У моєму ж дослідженні цей підхід поглиблено: я розглядаю транснаціональний фактор як системний регулятор, що визначає технологічну спеціалізацію країни. Це доводить, що ТНК не просто приносять капітал, а формують «цифрову ієрархію», де держава може або залишатися постачальником дешевого ресурсу, або, через інструменти таких як в Україні «Дія.City», інтегруватися у високі ланки створення вартості. Таким чином, я перевів аналіз із площини простої статистики у площину підвищення ролі держави як активного гравця на глобальному ринку ІТ, а не просто майданчика для іноземних інвестицій.

2. Пічкурова З.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин КАІ.

Запитання: Ви згадували номінально зважений курс євро та індекс долара. Як саме валютні коливання впливають на український ІТ-сектор, якщо ІТ-компанії здійснюють розрахунки в доларах?

Відповідь: Дякую за запитання! Дійсно, на перший погляд здається, що оскільки український ІТ-сектор переважно отримує виручку в доларах США, то європейські курси не мають значення. Проте, концептуалізація транснаціонального фактора якраз і показує, що ми вбудовані у глобальні фінансові ланцюги. Більшість наших клієнтів – це глобальні ТНК із головними офісами в Європі чи Великій Британії. Їхні доходи формуються в євро чи фунтах. Коли долар США міцнішає (тобто індекс долара зростає, а курс євро падає), бюджет нашого замовника у доларовому еквіваленті автоматично зменшується. Це змушує ТНК переглядати свої витрати та скорочувати бюджети на аутсорсинг в Україні, щоб вкластися у свої фінансові плани. Коли долар міцнішає глобально, це часто супроводжується зростанням вартості життя в Україні. Це змушує українських фахівців вимагати вищі зарплати у доларах, що ще більше тисне на дохідність контрактів із західними ТНК.

3. Побоченко Л.В., к.е.н., доцент, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин КАІ.

Запитання: Аргументуйте. Будь ласка, чому Ви вважаєте, що концентрація ринку в руках Big Tech, таких як Alphabet, Meta – це ризик для України?

Відповідь: Дякую за запитання! Оскільки український ІТ-сектор і державні сервіси глибоко інтегровані у хмарні рішення та алгоритми таких гігантів, як Alphabet чи Meta, будь-яка зміна їхньої внутрішньої політики або закриття доступу до технологій може миттєво паралізувати цілі сектори національної економіки. Це формує загрозу втрати цифрового суверенітету, оскільки ключові важелі управління технологічним розвитком країни опиняються поза межами її правового поля. Крім того, монополізація ринку дозволяє корпораціям диктувати умови доступу до даних, що обмежує можливості для розвитку вітчизняних компаній. Таким чином, надмірна концентрація ресурсів у Big Tech робить українську цифрову екосистему вразливою до зовнішніх стратегічних рішень, на які ми не маємо прямого

впливу.

4. Сидоренко К.В., к.е.н., доцент, професор кафедри міжнародних економічних відносин КАІ.

Запитання: Нерідко звучить теза про те, що запровадження спеціальних правових режимів порушує принципи фіскальної нейтральності та створює преференції для однієї галузі за рахунок інших. Чи не вважаєте ви, що Дія.City створює нерівні умови для інших галузей економіки?

Відповідь: Дякую за це запитання. IT-індустрія має найвищу ступінь мобільності капіталу та інтелектуального ресурсу. У цифровій економіці «втеча мізків» та релокація бізнесу відбуваються миттєво. Тому Дія.City слід розглядати не як пільгу, а як інструмент міжнародної податкової конкуренції. Цей режим є вимушеним, але стратегічно необхідним кроком для утримання людського капіталу в межах країни. Це інвестиція в збереження інтелектуальної критичної маси, яка в майбутньому стане драйвером цифровізації всіх інших галузей економіки, створюючи синергетичний ефект для всієї держави.

5. Висоцька М.П., д.е.н., доцент, професор кафедри міжнародних економічних відносин КАІ.

Запитання: У своїй доповіді Ви згадували стрімкий розвиток сектору DefenseTech. Чи є це зростання сталим, чи це лише тимчасовий ефект війни?

Відповідь: Дякую за питання. Це новий світовий тренд. На мою думку, Україна сьогодні перетворилася на унікальний світовий полігон (так звану «живу лабораторію»), де технології ШІ, роботизованих систем та кібербезпеки проходять апробацію в реальних умовах. Цей досвід має колосальну капіталізацію, оскільки ТНК та іноземні уряди зацікавлені в рішеннях, що мають підтверджену ефективність. Війна виступила як трагічний, але потужний каталізатор, який створив унікальну нішу, де Україна вже має конкурентну перевагу перед світовими ТНК. Завдяки платформі Brave1 та інтеграції в Дія.City, DefenseTech-стартапи отримали юридичну та фінансову підтримку. Це перетворює стихійні розробки на структурований бізнес. Це робить сектор DefenseTech сталим елементом нашої нової економічної ідентичності на десятиліття вперед.

6. Грушинська Н.М., д.е.н., професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин КАІ.

Запитання: Ваші тези щодо високої резильєнтності (стійкості) вітчизняної IT-галузі дещо дисонують з офіційною цифрою Державної служби статистики та НБУ, які фіксують певне зниження обсягів експорту IT-послуг у 2023-2024 роках. Як ви можете пояснити цей спад?

Відповідь: Дякую за це слушне зауваження. Дійсно, спостерігається певне статистичне просідання показників експорту, проте ми переконані, що воно свідчить не про втрату потенціалу галузі, а про зміну моделі фінансових потоків під впливом геополітичних ризиків.

Українські компанії, фактично залишаючись вітчизняними за структурою управління та кадровим ядром, були змушені переоформити частину контрактів на свої закордонні представництва. Це було вимогою іноземних замовників для страхування воєнних ризиків. Отже, частина валютної виручки тепер

фіксується в інших країнах, хоча продукт продовжує створюватися в Україні.

Цей процес є яскравим проявом транснаціоналізації. Компанії інтегруються у світову систему не лише через код, а й через створення юридичних «дзеркал» у безпечних зонах, що дозволяє їм зберігати доступ до великих ТНК-клієнтів.

Якщо ми подивимося на кількість зайнятих спеціалістів та рівень сплачених податків всередині країни (зокрема через Дія.City), ми побачимо стабільність. Статистичне падіння експорту – це ціна за збереження життєздатності бізнесу.

Таким чином, ми маємо справу з трансформацією географії фінансових потоків, а не з деградацією сектору. Це підтверджує нашу тезу про високу адаптивність (резильєнтність) українського IT-бізнесу.

7. Прокоп'єва А.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин КАІ.

Запитання: Як розвиток штучного інтелекту впливає на транснаціональний фактор, який досліджуєте в науковій роботі? Це загроза чи можливість для українського IT?

Відповідь: Дякую за питання! ШІ є потужним підсилювачем транснаціонального фактора. З одного боку, це ризик, оскільки ТНК можуть автоматизувати прості завдання, які раніше виконував український аутсорс. З іншого боку – це колосальна можливість. Я вважаю, що Україна має інтегруватися в R&D-ланцюги створення саме алгоритмів ШІ. Наявність у нас понад 1500 резидентів Дія.City створює критичну масу для появи власних AI-рішень. Тобто ШІ змушує нас швидше еволюціонувати від «написання коду» до «архітектури систем», що підвищує нашу цінність для глобальних партнерів.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник – професор кафедри міжнародних економічних відносин Факультету права та міжнародних відносин КАІ, к.е.н., доцент Набок Інна Іванівна.

Набок І.І.:

Акцентувала увагу на актуальності теми дослідження, адже в умовах посилення геополітичної турбулентності та зміни глобальних ланцюгів доданої вартості, роль ТНК у секторі IT трансформується від простого пошуку дешевих аутсорсингових локацій до створення глобальних R&D-екосистем. Для України, яка має значний людський капітал в IT-сфері, розуміння механізмів взаємодії з глобальними ТНК є питанням національної економічної безпеки та стратегічної інтеграції у світовий простір.

Керівник зазначила, що робота вирізняється логічною структурою, належним рівнем теоретичного узагальнення та практичною спрямованістю, оскільки розкриває теоретичні засади та прикладні аспекти впливу транснаціонального фактора на розвиток глобального ринку інформаційних технологій.

Відмітила, що здобувач продемонстрував глибоке розуміння впливу

транснаціонального фактора на еволюцію глобального ринку інформаційних технологій та розробці стратегічних пріоритетів адаптації національної економіки до діяльності ІТ-ТНК в умовах посилення глобальної цифрової конкуренції.

У процесі підготовки дисертації Андрій Олександрович відповідально ставився до зауважень і рекомендацій, самостійно опрацьовував значний масив наукових, статистичних, нормативно-правових та аналітичних джерел, удосконалював структуру роботи, поглиблював теоретичні положення і посилював практичне наповнення дослідження. Як науковий керівник засвідчила, що дисертація є самостійним дослідженням здобувача, виконаним із дотриманням принципів академічної доброчесності.

Рівень теоретичної та практичної підготовки Кравцова А.О. характеризує його як професійного науковця, працездатного, вимогливого до себе, з достатнім рівнем загальної ерудованості, вмінням логічно мислити та проводити критичний аналіз проблем, а також робити виважені висновки. Кравцов А.О. володіє методами наукових досліджень та вміло їх використовує у своїй роботі.

Зміст дисертації повною мірою відповідає темі дослідження. Обґрунтовані в дисертації рекомендації пройшли апробацію, що підтверджується відповідними документами. Отже, отримані при виконанні дослідження положення, висновки, пропозиції та рекомендації є достатньо обґрунтованими і достовірними.

Набок І.І. підсумувала, що за рівнем свого виконання, науково-практичним значенням дисертаційна робота Кравцова Андрія Олександровича на тему: «Транснаціональний фактор розвитку глобального ринку інформаційних технологій» повністю відповідає вимогам щодо робіт, представлених на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», а її автор заслуговує присудження ступеня доктора філософії за цієї спеціальністю.

Дисертаційна робота відповідає вимогам до наукових досліджень такого рівня, має теоретичне і практичне значення, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини».

Рецензенти дисертаційної роботи, які наголосили на позитивних аспектах дослідження та висловили свої побажання і зауваження:

Побоченко Л.М., к.е.н., доцент, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин КАІ:

У своєму виступі зазначила, що дисертаційна робота Кравцова Андрія Олександровича справляє позитивне враження як з погляду актуальності обраної проблематики, так і з погляду наукової новизни та практичної значущості отриманих результатів. Тема дослідження механізмів впливу транснаціональних корпорацій на розвиток ІТ-сектору є критично важливим для розуміння трансформації міжнародного поділу праці, де здатність країни

інтегруватися в глобальні ланцюги створення вартості під егідою ТНК стає визначальним чинником її конкурентоспроможності та темпів економічного зростання в довгостроковій перспективі.

Позитивно оцінила в роботі теоретичні обґрунтування «цифрової ієрархії», де автор довів, що великі ТНК формують нові бар'єри входу на ринок через контроль над алгоритмами та хмарною інфраструктурою. Здобувачем виокремлено унікальні адаптаційні механізми українських компаній (зокрема, через юридичну та фінансову транснаціоналізацію), що дозволили галузі зберегти експортний потенціал попри екстремальні геополітичні ризики. Правовий режим «Дія.City» проаналізовано не лише як податковий стимул, а як інструмент захисту національного людського капіталу в умовах глобальної конкуренції за таланти.

Серед зауважень, викладених у рецензії, було зазначено, що автор ґрунтовно висвітлює роль транснаціонального фактора, проте доцільно було б більш розширено описати практичні механізми адаптації українського законодавства до вимог європейського Digital Markets Act (DMA), що згадується у роботі як перспективний напрям. Також у третьому розділі аргументовано доведено стійкість сектору DefenseTech, проте варто було б приділити більше уваги питанню ризиків поглинання вітчизняних оборонних стартапів глобальними ТНК, що може призвести до втрати інтелектуальної ренти в майбутньому.

У підсумку зазначено, що дисертаційна робота Кравцова Андрія Олександровича є самостійним, завершеним і актуальним науковим дослідженням, результати якого мають теоретичне та практичне значення для розвитку наукових підходів до аналізу впливу транснаціонального фактора на розвиток глобального ринку інформаційних технологій. Робота відповідає вимогам, що висувуються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а її автор, Кравцов Андрій Олександрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини».

Прокоп'єва А. А., к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин КАІ:

У своєму виступі підкреслила, що дисертаційна робота є цілісним і завершеним дослідженням, у якому поєднано теоретичний аналіз домінуючої ролі транснаціональних корпорацій, які визначають контури глобального цифрового ландшафту. Робота має чітку логіку: від специфічних рис транснаціоналізації саме в IT-секторі, оцінки детермінант розвитку IT-ринку та прикладних аспектах для України.

Особливої уваги заслуговує актуалізація теоретичних положень міжнародних економічних відносин у відповідь на виклики «цифрової війни» та стрімкого розвитку штучного інтелекту, виокремлення DefenseTech як нового вектора транснаціоналізації, а також те, що Україна перетворюється на глобальний R&D-хаб військових технологій, що створює нові умови для залучення капіталу провідних світових ТНК.

У рецензії було висловлено побажання дещо ширше розкрити питання монополізації інтелектуальної ренти такими гігантами, як Microsoft, Google,

Apple та наслідки такої концентрації для країн, що розвиваються. При дослідженні територіальної структури ІТ-ринку слушним є акцент на ринках США та ЄС, проте роботі бракує аналізу потенціалу експансії українських ІТ-компаній на ринки Глобального Півдня, де вплив традиційних ТНК наразі трансформується. Також варто було б більше уваги приділити прогностичним сценаріям розвитку галузі у разі посилення політики цифрового протекціонізму в ключових країнах-резидентах ТНК. Доцільно було б запропонувати конкретніші рекомендації щодо мінімізації валютних ризиків для вітчизняних суб'єктів ІТ-ринку при взаємодії з глобальним капіталом в умовах значної волатильності світових фінансових ринків.

Зазначені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер та не ставлять під сумнів отримані автором результати.

У підсумку зазначила, що дисертаційна робота Кравцова Андрія Олександровича є актуальним, самостійним і завершеним науковим дослідженням, у якому отримано результати, що мають наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність для розвитку підходів до використання штучного інтелекту в міжнародному бізнесі та інноваційному розвитку підприємств. Авторка продемонструвала належний рівень наукової підготовки, здатність до системного аналізу складних процесів цифрової трансформації, уміння поєднувати положення міжнародних економічних відносин із прикладними аспектами розвитку ШІ-рішень для бізнесу.

Дисертація відповідає вимогам, які висуваються до наукових робіт на здобуття ступеня доктора філософії, а її автор, Кравцов Андрій Олександрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Грушинська Н. М., д.е.н., професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин КАІ:

Наголосила, що дисертація Кравцова Андрія Олександровича є актуальним і своєчасним дослідженням, оскільки обумовлена докорінною трансформацією світогосподарської архітектури під впливом систем штучного інтелекту та цифрових платформ. У сучасних умовах транснаціональні корпорації виступають не просто суб'єктами ринку, а ключовими детермінантами технологічного прогресу. Робота Кравцова А.О., яка спрямована на теоретичне обґрунтування концептуальних засад впливу транснаціонального фактора на глобальний ІТ-ринок та розробку стратегічних пріоритетів адаптації національної економіки до діяльності ІТ-ТНК, є вкрай своєчасною та має беззаперечну науково-практичну актуальність.

Відзначила, що дисертація є завершеним, цілісним науковим дослідженням, яке переконливо підтверджує вагомий особистий внесок автора у розвиток теорії транснаціоналізації в умовах глобальної цифровізації.

Високо оцінила ґрунтовність проведеного аналізу та значущість отриманих результатів щодо транснаціоналізації глобального ІТ-ринку.

Дисертація заслуговує на позитивну оцінку, а її автор на підтримку щодо подальшого розгляду роботи та присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини».

Татаренко Н. О., к.е.н., професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин КАІ:

Підтримала представлену дисертаційну роботу, оскільки вона стосується однієї з ключових тем сучасних міжнародних економічних відносин транснаціонального фактора, що набуває особливого значення для України, оскільки стратегії глобальних технологічних гігантів безпосередньо корелюють із питаннями національного цифрового суверенітету та безпеки інформаційних екосистем. Дослідження механізмів інтеграції національних економік у глобальні ланцюги створення вартості під егідою ТНК стає визначальним чинником їхньої конкурентоспроможності та довгострокової стійкості.

Підтримала Кравцова Андрія Олександровича в його прагненні щодо здобуття ступеня доктора філософії з галузі 29 – Міжнародні відносини зі спеціальності 292 – Міжнародні економічні відносини.

Зазначила, що робота заслуговує на позитивну оцінку, а її автор на підтримку щодо подальшого розгляду дисертації та присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини».

Корж М. В., д.е.н., професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин КАІ:

Підкреслила актуальність тематики дисертації, яка присвячена теоретичному обґрунтуванню концептуальних засад впливу транснаціонального фактора на глобальний IT-ринок та розробку стратегічних пріоритетів адаптації національної економіки до діяльності IT-ТНК.

Відзначила, що робота вигідно вирізняється відмовою від суто кількісного підходу на користь аналізу якісних параметрів розвитку галузі, таких як інтенсивність технологічного трансферу та швидкість дифузії інновацій у національне економічне середовище.

Підсумувала, що дисертаційна робота заслуговує на підтримку, оскільки поєднує теоретичну актуальність, практичний результат і відповідність спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кравцова Андрія Олександровича на тему «Транснаціональний фактор розвитку глобального ринку інформаційних технологій», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

1. Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасних умовах глобальна економіка проходить етап фундаментальної реконфігурації під впливом діджиталізації. Інформаційні технології припинили бути лише допоміжним

інструментом і стали ключовим фактором формування нового світового економічного порядку. Особливе місце у цих процесах посідають транснаціональні корпорації (далі – ТНК) ІТ-сектору, які виступають головними архітекторами та рушійною силою трансформацій у системі міжнародних економічних відносин. Завдяки монополізації технологічних рішень та володінню величезними масивами даних, їхній вплив сьогодні виходить далеко за межі суто економічного виміру, детермінуючи політичні, соціальні та інституційні вектори розвитку як розвинених країн, так і країн, з ринками, що формуються.

У сучасній архітектурі глобального управління транснаціональні ІТ-корпорації дедалі частіше перебирають на себе функції, що традиційно належали державам. Вони стають повноправними суб'єктами «цифрової дипломатії», вступаючи в прямі переговори з урядами, впливаючи на міжнародні стандарти безпеки та формуючи глобальний інформаційний порядок денний. Це призводить до появи явища «корпоративної зовнішньої політики», де інтереси приватних технологічних гігантів можуть домінувати над національними інтересами країн. Експансія ІТ-ТНК створює безпрецедентні виклики для національного суверенітету в його класичному розумінні. Йдеться про формування «цифрового суверенітету», який держави намагаються зберегти або відвоювати в умовах, коли: інформаційний простір та дані громадян контролюються іноземними платформами, алгоритмічне управління впливає на суспільно-політичні процеси та економічний вибір населення, приватні платіжні системи та цифрові активи ТНК починають конкурувати з національними валютами та монетарною політикою центробанків.

У ХХІ столітті цифрова революція зумовила фундаментальну зміну парадигми економічного розвитку. У цій новій реальності транснаціональні ІТ-корпорації трансформувалися з суто комерційних структур у глобальних генераторів інновацій, знань та проривних технологій. Вони фактично монополізували інтелектуальну ренту, що робить їх ключовими акторами, які визначають темпи та напрями технологічного прогресу в світовому масштабі. Сучасний етап розвитку світогосподарських зв'язків вимагає ґрунтовного переосмислення класичних механізмів транснаціоналізації. Традиційні моделі експансії капіталу поступаються місцем платформоцентричним моделям, де фізична присутність у країні стає менш вагомим, ніж контроль над цифровим середовищем.

Україна, перебуваючи на етапі активної інтеграції до світового економічного простору, стикається з необхідністю адаптації до нових форматів взаємодії з транснаціональним бізнесом. Вітчизняний ІТ-сектор, демонструючи стійку динаміку зростання навіть у кризових умовах, став не лише драйвером експорту послуг, а й об'єктом стратегічного інтересу з боку провідних світових ІТ-ТНК.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин КАІ в межах науково-дослідної роботи:

- «Міжнародний рух капіталу в умовах зовнішньої збройної агресії проти України та повосінної відбудови» (номер державної реєстрації №12-

2024 15.01.01. Період виконання: 02.01.2024 - 31.12.2025рр.);

- «Теоретичні та практичні аспекти модифікації системи міжнародних економічних відносин в умовах багатополарності розвитку світового господарства» (номер державної реєстрації №118-2022/15.01.01. Період виконання: 01.01.2022 – 30.12.2023рр.)

Особистий внесок здобувача полягає в дослідженні ролі транснаціональних корпорацій у забезпеченні руху капіталу, аналізі специфіки транснаціоналізації у сфері інформаційних технологій як драйвера багатополарності.

Тема дисертації відповідає освітньо-науковій програмі «Міжнародні економічні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини» в КАІ (зокрема, ОК 1.3.1, ОК 1.3.4 та ОК 1.3.5).

3. Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретичне обґрунтування концептуальних засад та розробка практичних рекомендацій щодо впливу транснаціонального фактора на еволюцію глобального ринку інформаційних технологій та розробка стратегічних пріоритетів адаптації національної економіки до діяльності ІТ-ТНК в умовах посилення глобальної цифрової конкуренції.

Для досягнення поставленої мети в дисертаційній роботі визначено такі основні наукові завдання:

- дослідити та систематизувати концептуальні засади транснаціоналізації на світовому ринку інформаційних технологій;
- визначити тенденції розвитку та регіональну специфіку функціонування глобального ринку інформаційних технологій;
- проаналізувати особливості міжнародного та національного регулювання діяльності суб'єктів на ринку інформаційних технологій;
- здійснити аналіз впливу ключових макроекономічних факторів на обсяги та структуру експорту інформаційних технологій провідними ТНК світу;
- оцінити роль інвестиційної діяльності ТНК у формуванні та розбудові глобальної ІТ-інфраструктури;
- виявити особливості технологічних трансферів та оцінити інноваційний потенціал ІТ-ТНК як драйверів розвитку глобального ринку;
- дослідити генезис та сучасний стан становлення сфери інформаційних технологій в Україні в контексті світогосподарських процесів;
- виокремити специфіку бізнес-моделей, що застосовуються міжнародними ТНК в ІТ-галузі України;
- обґрунтувати вплив регуляторних та економічних факторів українського бізнес-середовища на ефективність діяльності ТНК та розробити рекомендації щодо вдосконалення державної політики у цій сфері.

4. Об'єкт дослідження – сукупність економічних відносин, що формуються в процесі функціонування транснаціональних корпорацій у сфері інформаційних технологій на глобальному рівні.

5. Предмет дослідження – теоретичні та прикладні засади транснаціонального фактору розвитку глобального ринку інформаційних

технологій.

6. Методи дослідження. Для досягнення мети та розв'язання завдань дисертаційної роботи використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. У першому розділі для уточнення категоріально-понятійного апарату та дослідження еволюції ТНК використано методи логічного узагальнення та систематизації. Метод системного підходу застосовано при аналізі структури глобального ринку ІТ. Порівняльний аналіз дозволив виявити регіональні особливості розвитку ринку, а методи інституційного аналізу – дослідити багаторівневу систему регулювання світового ринку ІТ.

У другому розділі для аналізу макроекономічних факторів та інвестиційної активності використано методи економіко-статистичного аналізу (групування, порівняння середніх та відносних величин) та графічний метод для візуалізації динаміки експорту ІТ-послуг. Метод кейсового аналізу використано при вивченні стратегій технологічного трансферу та інноваційного потенціалу лідерів ринку (Microsoft, Google, Apple).

У третьому розділі застосовано методи історико-логічного аналізу для вивчення етапів становлення ІТ-галузі в Україні. Метод типологізації використано для класифікації сучасних бізнес-моделей ІТ-ТНК (аутсорсинг, продуктова модель, R&D-центри). За допомогою факторного аналізу оцінено вплив регуляторних (Дія.City) та економічних чинників на діяльність ТНК в Україні.

7. Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо впливу транснаціонального фактора на глобальний ринок інформаційних технологій та адаптацію національної економіки до діяльності ІТ-ТНК в умовах посилення глобальної цифрової конкуренції. Основні положення наукової новизни, що виносяться на захист, полягають у такому:

вперше:

- обґрунтовано «транснаціональний фактор» як системоутворюючий чинник розвитку глобального ринку інформаційних технологій, що визначає темпи та масштаби капіталізації галузі, конфігурацію ієрархії держав у глобальних ланцюгах створення вартості та рівень їхньої цифрової суб'єктності;

удосконалено:

- методичний підхід до аналізу впливу макроекономічних факторів на експортний потенціал ІТ-галузі, який, на відміну від існуючих, враховує кореляцію між обсягами прямих іноземних інвестицій ТНК та рівнем технологічної стійкості (резильентності) національних ІТ-екосистем в умовах глобальної турбулентності;

- класифікацію бізнес-моделей ІТ-ТНК, шляхом виокремлення перехідних форм від сервісного аутсорсингу до стратегічного R&D-партнерства, що базується на ступені інтеграції українських інженерних хабів у глобальні ланцюги створення високотехнологічних продуктів;

- підходи до регулювання діяльності цифрових платформ, зокрема в

частині інституційного забезпечення (на прикладі режиму «Дія.City»), що дозволило гармонізувати інтереси глобальних ТНК та приймаючих держав у контексті залучення інвестицій та утримання людського капіталу;

- аргументацію щодо ролі інноваційного потенціалу ТНК як чинника структурної трансформації глобального ринку ІТ, де ключовим об'єктом конкуренції визначено контроль над інтелектуальною власністю та системоутворюючою цифровою інфраструктурою;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення щодо еволюції глобального ІТ-ринку, які, на відміну від існуючих, доповнено аналізом процесів цифрової конвергенції, що стимулює ТНК до розширення своєї присутності у суміжних галузях економіки через механізми інтеграції хмарних рішень та штучного інтелекту;

- обґрунтування ролі людського капіталу як стратегічного ресурсу капіталізації ТНК, що дозволило уточнити параметри привабливості національних ринків праці, де визначальним фактором стає не лише рівень оплати, а й зрілість цифрових компетенцій та наявність розвиненої екосистеми підтримки інновацій;

- оцінка резильєнтності вітчизняного ІТ-сектору в умовах геополітичної турбулентності, що дало змогу виявити механізми збереження операційної стійкості ТНК в Україні через диверсифікацію просторового розміщення центрів розробки та поглиблення інтеграції у глобальні безпекові ланцюги створення вартості (DefenseTech);

- прогнозування траєкторії трансформації національної економіки під впливом транснаціонального фактора, що проявляється у домінуванні інноваційного потенціалу ТНК та їхнього контролю над інтелектуальною власністю й цифровою інфраструктурою, унаслідок чого визначено перспективні напрями зміцнення ІТ-суб'єктності України через перехід від моделі надання послуг до моделі створення власних високотехнологічних продуктів з високою доданою вартістю.

8. Теоретичне значення. Теоретичне значення дисертації полягає у обґрунтуванні теоретичних і науково-практичних засад впливу транснаціонального фактора на еволюцію глобального ринку інформаційних технологій, а також у розробленні стратегічних пріоритетів адаптації національної економіки до діяльності ІТ-ТНК в умовах посилення глобальної цифрової конкуренції, що мають істотне значення для галузі знань 29 «Міжнародні відносини» та спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» та підтверджуються оприлюдненими статтями і тезами, які засвідчують проведення таких досліджень, а також свідчать про особистий внесок здобувача в науку та характеризується єдністю змісту.

9. Практичне значення та використання результатів дисертаційного дослідження. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання теоретичних положень, методичних узагальнень і прикладних рекомендацій дисертації для підвищення ефективності інтеграції України до глобального ринку інформаційних технологій.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи підтверджується їх упровадженням у діяльності:

- ТОВ «ПАРТЕР-ВС», зокрема щодо вдосконалення механізмів залучення міжнародних партнерів для сумісної розробки програмного забезпечення (довідка про впровадження від 07.05.2026, №934);

- кафедри міжнародних економічних відносин при підготовці фахівців за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини» другого (магістерського) рівня вищої освіти з дисциплін «Міжнародні економічні відносини», «Глобальна економіка», «Міжнародний менеджмент» та «Транснаціоналізація світової економіки» (акт про впровадження від 31.03.2026).

10. Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі теоретичні положення, аналітичні узагальнення, прикладні рекомендації, висновки та розроблені авторські підходи, викладені в роботі, одержані здобувачкою особисто. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів має посилання на відповідні джерела.

11. Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях, зокрема: «Фундаментальні зсуви геоекономічної системи світу» (Київ, 2022); «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі» (Київ, 2023); «Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики» (Київ, 2024), «Стратегічне управління бізнесом на зламі епох: тенденції та виклики» (Київ, 2025), «Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем» (Кропивницький, 2025).

12. Публікації. За темою дисертації опубліковано 9 наукових праць. Серед них: 3 статті опубліковано у фахових наукових виданнях України, віднесених до категорії «Б»; 1 стаття – у зарубіжному науковому журналі, індексованому у Web of Science; 5 публікацій – тези доповідей, що представлені у матеріалах всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у фахових наукових виданнях України

1. Кравцов А.О. Набок І.І. Перспективи та виклики транснаціонального співробітництва в галузі інформаційних технологій. *Бізнес Інформ*. 2024. №9. С.38-44. DOI: 10.32983/2222-4459-2024-9-38-44

Особистий внесок здобувача: проведено комплексний аналіз перспектив розвитку транснаціональних IT-кластерів та ідентифіковано ключові виклики цифрової трансформації в контексті міжнародної кооперації.

2. Кравцов А.О. Інвестиційна активність ТНК у сфері глобальних інформаційних технологій. *Вчені записки*. 2025. Вип. 41. №4. С. 157-168. DOI:10.33111/vz_kneu.41.25.04.10.068.074

3. Кравцов А.О., Набок І.І. Роль транснаціональних корпорацій у формуванні глобальних інноваційних екосистем та дифузії високих технологій *Актуальні проблеми економіки*. 2025. №12 (294). С.253-262. DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-294-253-262

Особистий внесок здобувача: досліджено механізми функціонування глобальних інноваційних екосистем та визначено роль транснаціональних корпорацій як ключових драйверів поширення високих технологій у світовому господарстві.

Статті в іноземних виданнях

1. Dimov I., Bielousov Y., Kravtsov A., Shakhovets A., Pluchkevych N. Circular economy and digital technologies as drivers of sustainable development of the agricultural sector of the region in Ukraine. *Brazilian Journal of Education, Technology and Society (BRAJETS)/ Cadernos Educacao Tecnologia e Sociedade*. 2024. V.17. №3. P.287-297. DOI:10.14571/brajets.v17.nse3.287-297 ISSN 2316-9907 (*Web of Science*)

Особистий внесок здобувача: ідентифіковано ключові цифрові інструменти стимулювання циркулярної економіки та оцінено потенціал їхнього впровадження для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору на регіональному рівні.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Кравцов А.О., Набок І.І. Особливості транснаціоналізації світового ринку інформаційних технологій. *Фундаментальні зсуви геоекономічної системи світу: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*. 20-21 грудня 2022. Київ, 2023. С.178-181.

2. Кравцов А.О., Набок І.І. Аналіз розвитку інноваційної зайнятості в умовах цифровізації глобальної економіки. *Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції, Національний авіаційний університет*. 11 травня 2023. Київ, 2023. С.165-169.

3. Кравцов А.О., Набок І.І. Транснаціональні наукові кластери та їх роль у розвитку глобальних ІТ-ринків. *Сучасні міжнародні відносини: актуальні питання теорії та практики – 2024: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, Національний авіаційний університет*. 18 квітня 2024. Київ, 2024. С.275-279.

4. Кравцов А.О., Набок І.І. Адаптація українського ІТ-сектору до геополітичних викликів і цифрових трансформацій. *Стратегічне управління бізнесом на зламі епох: тенденції та виклики: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, КНУ імені Тараса Шевченка*. 23 жовтня 2025. Київ, 2025. С. 57-58.

5. Кравцов А.О., Набок І.І. Тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності ІТ-підприємств України в умовах війни. *Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку*

економічних систем: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, Центральноукраїнський національний технічний університет. 11 грудня 2025. Кропивницький, 2025. С. 271-274.

13. Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 224 сторінки, із них – 186 сторінок основного тексту. Робота містить 19 таблиць, 47 рисунків, 4 додатки. Список використаних джерел складається із 141 найменування.

14. Характеристика особистості здобувача. Кравцов Андрій Олександрович зарекомендував себе як відповідальний, ініціативний і самостійний дослідник, здатний працювати з широким колом наукових, статистичних, нормативно-правових і аналітичних джерел. Здобувач демонструє належний рівень академічної культури, аналітичного мислення, наукової доброчесності. Він вміє працювати з великим обсягом інформації, виокремлювати головне та формувати логічно послідовні висновки, що відповідають меті й завданням дисертації. Здобувач також продемонстрував здатність бачити досліджувану проблему у міжнародно-економічному, управлінському та інноваційному вимірах. Це свідчить про його наукову зрілість, професійну підготовленість і готовність до подальшої самостійної дослідницької роботи.

15. Оцінка мови та стилю дисертації. Текст дисертації викладено фаховою українською мовою відповідно до норм наукового стилю. Виклад матеріалу є логічно послідовним, структурованим і чітким, з коректним використанням термінології у сфері міжнародних економічних відносин. Дисертація оформлена відповідно до чинних вимог, із дотриманням стилістичної єдності та бібліографічної точності.

16. Рецензенти рекомендують: відповідно до пп. 15, 16 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, *пропонується такий склад разової ради:*

Голова ради:

Грушинська Наталія Миколаївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин Факультету права та міжнародних відносин КАІ.

Рецензенти:

Полоус Ольга Вікторівна, доктор економічних наук, професор, заступник декана Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу, професор кафедри маркетингу Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу КАІ.

Прокоп'єва Аліна Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин Факультету права та міжнародних відносин КАІ.

Офіційні опоненти:

Борзенко Олена Олександрівна, доктор економічних наук, професор, завідувач сектором міжнародних фінансових досліджень Державної установи «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України».

Пузирьова Поліна Володимирівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки Київського національного університету технологій та дизайну.

Усі члени разової спеціалізованої вченої ради не мають реальний чи потенційний конфлікт інтересів щодо здобувача Кравцова Андрія Олександровича (зокрема, є його близькою особою) та/або його наукового керівника.

У результаті попередньої експертизи дисертації Кравцова Андрія Олександровича і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кравцова Андрія Олександровича на тему «Транснаціональний фактор розвитку глобального ринку інформаційних технологій».

2. Вважати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кравцова Андрія Олександровича відповідає спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року, № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертаційну роботу «Транснаціональний фактор розвитку глобального ринку інформаційних технологій», подану Кравцовим Андрієм Олександровичем на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини», за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

4. Рекомендувати Вченій раді затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Грушинська Наталія Миколаївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин Факультету права та міжнародних відносин КАІ.

Рецензенти:

Полоус Ольга Вікторівна – доктор економічних наук, професор, заступник декана Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу, професор кафедри маркетингу Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу КАІ.

Прокоп'єва Аліна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин Факультету права та міжнародних відносин КАІ.

Офіційні опоненти:

Борзенко Олена Олександрівна – доктор економічних наук, професор, завідувач сектором міжнародних фінансових досліджень Державної установи «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України».

Пузирьова Поліна Володимирівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки Київського національного університету технологій та дизайну.

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Кравцова Андрія Олександровича:

«за» – 17;

«проти» – немає

«утримались» – немає.

Головуючий на засіданні:

професор кафедри міжнародних економічних відносин КАІ,
д.е.н., професор

Наталія ГРУЩИНСЬКА

Секретар засідання:

доцент кафедри міжнародних економічних відносин КАІ,
к.е.н., доцент

Аліна ПРОКОП'ЄВА

ПОГОДЖЕНО:

проректор з наукових досліджень та трансферу технологій КАІ,
д.т.н., професор

Сергій ГНАТЮК